

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 โดยใช้วิธีการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวนทั้งสิ้น 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 ชุด แบบสอบถามชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบโดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 แบบสอบถามชุดที่ 2 ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในรอบที่ 1 มาสรุปประเด็น แยกเป็นตอน ๆ และสร้างเป็นแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อความถามความเห็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวนทั้งสิ้น 60 ข้อ ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตอบเสร็จแล้วทำการวิเคราะห์ผลการตอบคำถามของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นรายชื่อ นำข้อความคำถามจากแบบสอบถามชุดที่ 2 มาแก้ไขปรับปรุงเป็นแบบสอบถามชุดที่ 3 โดยแสดงรายละเอียดผลการตอบคำถามเป็นค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ พร้อมทั้งแสดงตำแหน่งการตอบคำถามแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในรอบที่ 3 ด้วย ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบเสร็จแล้วนำผลการตอบคำถามของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าความแตกต่างของมัธยฐานกับฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการศึกษาวิเคราะห์ความสอดคล้องในความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเนื้อหาเรื่อง แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 ปรากฏว่า มีข้อความที่สามารถสรุปได้ว่า เป็นแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมาก ถึงมากที่สุด มีดังต่อไปนี้

1. นโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีดังนี้
 - 1.1 รัฐบาลจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและรับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 รัฐบาลกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนลงสู่ระดับภูมิภาคและหน่วยงานในระดับท้องถิ่นมากขึ้น
 - 1.3 รัฐบาลจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าเป็นของหน่วยงานหรือองค์กรต่อไปนี้ตามลำดับ

- 1) รัฐบาล
- 2) เอกชน

1.4 รัฐบาลจัดให้มีการริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อ
การศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในระดับต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 1) จังหวัด
- 2) ภาค/เขต
- 3) กอง/ศูนย์
- 4) กรม
- 5) อำเภอ

2. ลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้ม
การใช้สื่อการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นไปตาม
ลักษณะกิจกรรมต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 1) บริการข่าวสารข้อมูลประจำวัน
- 2) เพิ่มทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ
- 3) ประกอบการสอน การบรรยาย การฝึกอบรม

2.2 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นไปตาม
ลักษณะของผู้ใช้สื่อการศึกษาต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 1) ประชาชนใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในการรับ
ข่าวสารข้อมูลสำหรับชีวิตประจำวัน
- 2) หน่วยงานราชการ เอกชน ใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน
ในการเผยแพร่ความรู้สำหรับประชาชนทั่วไป
- 3) ครู วิทยากร ใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในการ
ถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.3 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มว่าเป็นการใช้
สื่อการศึกษาในลักษณะต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 1) การสื่อสารสองทาง
- 2) การสื่อสารทางเดียว

3. ประเภทของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มในการใช้สื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ ต่อไปนี้ตามลำดับ

- 3.1 สื่อสิ่งพิมพ์
- 3.2 สื่อโสตทัศนะ
- 3.3 สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา
- 3.4 ศูนย์ข่าวสารข้อมูลเพื่อการศึกษา
- 3.5 สื่อพื้นบ้าน
- 3.6 สื่อบุคคล
- 3.7 คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา
- 3.8 ดาวเทียมเพื่อการศึกษา

4. รูปแบบของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มในการใช้สื่อการศึกษาในรูปแบบต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 4.1 สื่อทางไกล
- 4.2 สื่อประสม
- 4.3 สื่อสำหรับประชาชนทั่วไป
- 4.4 สื่อสำหรับรายบุคคล
- 4.5 สื่อตามหลักสูตร
- 4.6 สื่อสำหรับผู้รับกลุ่มย่อย
- 4.7 สื่อสำหรับผู้รับกลุ่มใหญ่

5. งบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

งบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มดังต่อไปนี้

5.1 แหล่งงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนได้จากองค์กรต่าง ๆ ต่อไปนี้ตามลำดับ

- 1) รัฐบาล
- 2) เอกชน

5.2 ระดับหน่วยงานที่รับการจัดสรรงบประมาณในการบริหารกิจการศึกษานอกโรงเรียน ควรจัดสรรให้กับหน่วยงานดังกล่าวในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ตามลำดับ

- 1) ระดับท้องถิ่น
- 2) ระดับภูมิภาค
- 3) ส่วนกลาง

6. ระบบการผลิต การบริการ การเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

6.1 หน่วยงานรับผิดชอบการผลิต การบริการ การเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าดำเนินงานในหน่วยงานต่อไปนี้ ตามลำดับ

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน
- 2) หน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

6.2 ระดับของหน่วยงานผลิต บริการ เก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าควรดำเนินการในระดับต่าง ๆ ต่อไปนี้ตามลำดับ

- 1) ระดับจังหวัด
- 2) ระดับภาค
- 3) ระดับกอง/ศูนย์
- 4) ระดับกรม
- 5) ระดับอำเภอ

6.3 ระบบและวิธีการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าใช้วิธีการต่อไปนี้ ตามลำดับ

1) ผลิตสื่อการศึกษาเพื่อใช้เป็นต้นฉบับและสำเนาเพิ่มเติม ให้เพียงพอตามความต้องการของหน่วยงานที่ต้องการใช้

2) ผลิตสื่อการศึกษาตามความต้องการของหน่วยงานที่ใช้

6.4 การจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 มีแนวโน้มว่าจัดตั้งเป็นหน่วยงานในลักษณะต่อไปนี้ตามลำดับ

1) จัดตั้งเป็นหน่วยงานรวมสำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2) ไม่ควรจัดตั้งเป็นหน่วยงานเฉพาะ ของการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 โดยใช้วิธีการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถอภิปรายผลเพื่อวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและเนื้อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. แนวโน้มด้านนโยบายของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552

1.1 นโยบายในการจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและรับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง พิจารณาได้ว่า ประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่มีภูมิฐานะอยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีอาชีพเกษตรกรรมและมีรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นผลให้ฐานะเศรษฐกิจไม่ดีเท่าที่ควร กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่จึงขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นสภาพปัญหาสังคมไทยที่ประชาชนยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ ทั้งในด้านความรู้วิชาการ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขาดทักษะความสามารถในการพัฒนาอาชีพ และข่าวสารข้อมูลที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพครอบครัวและชุมชน เป็นเหตุให้เกิดความล้มเหลวขาดประสิทธิภาพในงานอาชีพ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ม.ป.ป.) ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวแนวโน้มด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนจากผลการวิจัยครั้งนี้ จึงมีน้ำหนักความเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องการศึกษาไทยในทศวรรษหน้า ในประเด็นของโฉมหน้าใหม่ทางการศึกษา ซึ่งกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของข่าวสารข้อมูลอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา บุคคลในสังคมจึงมีความจำเป็นต้องชวนช่วยหาความรู้ ทักษะ วิธีการและข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงหรือทดแทนความรู้หรือทักษะเก่า เพื่อที่จะสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) อีกประการหนึ่ง แนวโน้มของการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลในอนาคตจะสูงขึ้น ประกอบกับความเติบโตทางเศรษฐกิจ การบริการข่าวสารข้อมูลของรัฐและเอกชน จะขยายวงกว้างกว่าเดิม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) จึงนับได้ว่า แนวโน้มด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในการจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและรับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวโน้มที่มีความสำคัญในอนาคต ดังผลการวิจัยและข้อมูลที่ได้อภิปรายมา

1.2 นโยบายในการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนให้ลงสู่ระดับภูมิภาค และหน่วยปฏิบัติการในระดับท้องถิ่นมากขึ้น ประเด็นนี้พิจารณาได้ว่ามีแนวโน้มความสำคัญเป็นไปได้อย่างมากในอนาคต เพราะรูปแบบโครงสร้างการบริหารการศึกษาในปัจจุบันยังคงเป็นรูปแบบรวมอำนาจอยู่ในส่วนกลาง และยังไม่มีการกระจายอำนาจลงสู่หน่วยปฏิบัติในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น การประสานงานยังมีปัญหาจึงทำให้ผลถึงการประสานงานเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันและมีผลไปสู่หน่วยงานปฏิบัติและสถานศึกษาในระดับภูมิภาค (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา ม.ป.ป.) ดังนั้นการบริหารและการจัดการศึกษาในอนาคตจึงอาศัยหลักการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา หรือด้านสื่อการศึกษาโดยเฉพาะนั่นเอง ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้าที่จะกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เป็นการมองบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นการกระจายอำนาจที่แตกต่างไปจากแนวที่กระจายอำนาจในทางราชการ ซึ่งยังไม่ถึงประชาชนอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) โดยสรุป นับว่าเป็นแนวโน้มเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งตามที่ได้พิจารณาผลของการวิจัยประกอบกับการศึกษาข้อมูลประกอบอีกส่วนหนึ่งดังกล่าวมาแล้ว

1.3 นโยบายเกี่ยวกับหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

1) นโยบายในการจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นหน่วยงานของรัฐ พิจารณาได้ว่าเป็นแนวโน้มด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นแนวโน้มที่สอดคล้องกับการดำเนินงานในปัจจุบัน กล่าวคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาเป็นของรัฐ เช่น ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา เป็นหน่วยงานด้านสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ที่เทียบเท่าหน่วยงานระดับกอง นอกจากนี้ยังมีงานระดับฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนอยู่ในกองต่าง ๆ และอยู่ในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคทั่วไป เช่น ฝ่ายสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นต้น

2) นโยบายในการจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานของเอกชน ในประเด็นนี้พิจารณาได้ว่า การจัดการศึกษา

นอกโรงเรียนในอนาคตนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระดมสรรพกำลังจากองค์กรต่าง ๆ มาช่วยกันในการจัดการศึกษา เนื่องจากรัฐมีงบประมาณในการดำเนินงานอยู่จำกัด ไม่เพียงพอในการดำเนินงานและพัฒนาการศึกษา จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งในการที่จะระดมบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทยอย่างมากมายและยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการเสริมและพัฒนาการศึกษาของเยาวชนและประชาชนอย่างเต็มกำลังและความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคล หน่วยงาน องค์กรเอกชนที่มีส่วนได้ประโยชน์จากการจัดการศึกษาของชาติ (สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, ม.ป.ป.) ซึ่งถือเป็นการแบ่งเบาภาระการให้บริการการศึกษาของรัฐ นอกจากนี้ที่กล่าวมา ในทศวรรษใหม่รัฐบาลควรสนับสนุนให้ภาคธุรกิจและสถาบันอื่น ๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นกว่าในทศวรรษที่ผ่านมา โดยการรณรงค์ให้เกิดความสำนึกตระหนักถึงความสำคัญโดยการจัดการศึกษาและเต็มใจที่จะเข้าร่วมรับภาระทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริจาคเงิน การร่วมให้ข่าวสารข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง เป็นต้น และการมอบให้เอกชนเข้ามาร่วมรับภาระการจัดการศึกษานั้น ควรมอบอำนาจในการจัดการและดำเนินการให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) และยังมี ความสอดคล้องกันกับแนวคิดและยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ ในเรื่องของการบริหารและการประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนในทศวรรษใหม่ ที่จะวางมาตรการที่จะจูงใจและระดมพลังจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจเอกชน สถานศึกษาเอกชน องค์กรทางศาสนา กลุ่มประชาชนที่จัดตั้งและชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) จึงนับได้ว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของนโยบายในการจัดให้มีหน่วยงานเอกชนเข้ามารับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีความเป็นไปได้มาก ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญบางท่านยังได้สนับสนุนนโยบายดังกล่าวนี้ด้วยการให้เหตุผลประกอบในการแสดงความเป็นไปได้สูงมากกว่า หน่วยงานเอกชนมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าระบบราชการอีกด้วย

1.4 การริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงพัฒนาหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษา สำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

1) การจัดให้มีการริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในระดับจังหวัด ระดับภาค/เขต และระดับอำเภอ เป็นแนวโน้มด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่มีความเป็นไปได้มากในการบริหารและการจัดการเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนไปสู่ระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคนั้น ได้มีการดำเนินการริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงหน่วยงานระดับจังหวัด และระดับภาค/

เขต ตลอดจนระดับอำเภอ เพื่อให้เกิดการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด ต่อการจัดการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงดำเนินงานและบริหารงาน โดยถือหลักการ กระจายอำนาจทั้งด้านบริหาร และวิชาการไปยังท้องถิ่น เพื่อให้การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการ ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2524) ดังเช่น มีการกำหนด สายงานเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัด และปัจจุบันกำลังมีการริเริ่มศึกษาข้อมูลและดำเนินการเป็นลักษณะของศูนย์ ประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนในระดับอำเภอ ซึ่งในอนาคตการดำเนินงานจะมีรูปแบบที่ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (บุญเลิศ มาแสง, 2532)

2) การจัดให้มีการริเริ่ม พัฒนา ปรับปรุงหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อ การศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในระดับกอง/ศูนย์ ระดับกรม เป็นแนวโน้มด้านนโยบาย เกี่ยวกับการจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในระดับส่วนกลาง ซึ่งปัจจุบันมีการดำเนินงานในระดับกอง อยู่แล้วคือ ศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษาและศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการให้การศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทดลอง พัฒนา ผลิตและบริการด้านสื่อการ ศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนรวมถึงประชาชนทั่วไป (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2532) ในอนาคตการขยายงานด้านสื่อการศึกษา จะมีการขยาย การดำเนินงานมากยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งแนวโน้มเป็นหน่วยงานในระดับกรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากงานด้านสื่อการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา จะมีความก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กับ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นภารกิจด้านการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กิจกรรมการศึกษาทางไกล กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาทุกประเภท ยังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างกว้างขวางในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) โดยสรุปกล่าวได้ว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบสื่อการศึกษาสำหรับการ การศึกษานอกในระดับส่วนกลางยังมีความจำเป็น เนื่องจากลักษณะความจำกัดทางด้านเทคนิคเฉพาะ ในการผลิตสื่อการศึกษาในระดับสูง ดังผลการวิจัยและเหตุผลดังกล่าวมา

จากแนวโน้มเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 ดังกล่าวประกอบกับข้อมูลต่าง ๆ นี้สรุปได้ว่า แนวนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษา นอกโรงเรียนในอนาคตนั้น มีประเด็นสำคัญคือ การจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและรับ ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การกระจายอำนาจในการ บริหาร การจัดการเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ให้ลงไปสู่ระดับภูมิภาค

และหน่วยปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น การจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษา สำหรับการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน และการจัดให้มีการริเริ่มพัฒนา ปรับปรุงหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและในส่วนกลาง เป็นประเด็นที่มีความสำคัญเป็นแนวโน้มด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

2. แนวโน้มของลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552

2.1 จุดมุ่งหมายของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน

1) การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อบริการข่าวสาร ข้อมูลประจำวันแก่ประชาชนนั้นมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจาก การบริการข่าวสารข้อมูลจะต้องให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในอนาคต งานนี้จึงต้องมีการพัฒนาเป็นการใหญ่และมีแผนงานระยะยาว (สุนทร สุนันท์ชัย, 2532) ทั้งนี้เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกของข่าวสารข้อมูล ใครมีข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ข่าวสารได้เร็ว การรับรู้ เช่นนี้ย่อมช่วยให้บุคคลผู้นั้นคิดพัฒนาชีวิตและสังคมของตนเองได้ดีขึ้น กล้าที่จะคิด ตัดสินใจ ลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ฉับไว สอดคล้องกับความเป็นจริงและทันต่อเหตุการณ์ (พงษ์ศักดิ์ พยัฒวิเชียร, 2532) กล่าวได้ว่า การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะของการบริการข่าวสารข้อมูล จึงเป็นแนวโน้มที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 6 ในประเด็นของการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ให้ได้รับการศึกษาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้รับข่าวสารข้อมูลที่ เป็นประโยชน์และทันสมัยต่อเหตุการณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) จึงนับว่าแนวโน้มในการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะบริการข่าวสารข้อมูลประจำวัน มีความสำคัญสำหรับการดำเนินงานด้านสื่อการศึกษาอย่างมาก

2) การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเพิ่มทักษะ ความชำนาญในการประกอบอาชีพของประชาชน มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต ดังเช่น วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 6 เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้รับข่าวสารข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ และทันต่อเหตุการณ์ และมีโอกาสพัฒนาทักษะและวิชาชีพนตามความจำเป็น

อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) โดยแผนพัฒนาการศึกษาดังกล่าวมีจุดเน้นในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้ของประชาชน และเนื้อหาหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญของการให้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โดยผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) จึงนับว่าแนวโน้มในการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในลักษณะการเพิ่มทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพของประชาชนนี้เป็นแนวโน้มที่สำคัญเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนต่อไปในอนาคต

3) การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อประกอบการสอน การบรรยาย และการฝึกอบรม เป็นลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่มีความสอดคล้องกับลักษณะงานการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีลักษณะงานครอบคลุมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาสายสามัญ การบรรยายและการฝึกอบรม ก็เป็นกิจกรรมหลักในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประเภทให้ความรู้ความชำนาญในการฝึกทักษะวิชาชีพ การให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนมีความจำเป็นต้องใช้สื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ มาประกอบการบรรยายและการฝึกอบรม ซึ่งการจัดการศึกษานอกโรงเรียนได้เน้นการสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษานอกโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อขยายการศึกษาพื้นฐาน การให้ความรู้เพื่อพัฒนาอาชีพและการบริการข่าวสารข้อมูลดังกล่าวมา จึงเป็นแนวทางในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ซึ่งงานการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวนี้ สื่อการศึกษาจะมีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอน การบรรยายและการฝึกอบรมในแต่ละกิจกรรมจึงนับว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้

2.2 ลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนโดยลักษณะการสื่อสารแบบสองทางและแบบทางเดียว

ลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นการใช้การสื่อสารแบบสองทาง เพื่อให้มีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ของการสื่อความในการเรียนรู้ตามความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารในอนาคต ทั้งในการเรียนการสอนระหว่างครูอาจารย์ผู้สอนกับนักเรียน นักศึกษา ในการเรียนตามสภาพการใช้สื่อการศึกษาด้วยตนเอง ในชั้นเรียน หรือการศึกษาแบบทางไกล ตลอดจนการเรียนรู้โดยการรับข่าวสารข้อมูลดังกล่าวมาก็สามารถสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งเป็นในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงแหล่งความรู้และการบริการทางการศึกษาต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชากรของประเทศได้เรียนรู้ตามศักยภาพความ

พร้อม และความจำเป็นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ส่วนลักษณะการใช้การสื่อสารแบบทางเดียวนั้น มีแนวโน้มเป็นไปได้ในอันดับรองลงมา ซึ่งจะเห็นได้จากปัจจุบันนี้ การสื่อสารแบบทางเดียวจะมีใช้ในการเรียนการสอนน้อย จะมีการใช้การสื่อสารแบบทางเดียวก็ในการให้ข่าวสารข้อมูลแบบไปรษณีย์สำหรับประชาชนทั่ว ๆ ไป เช่น การจัดรายการวิทยุกระจายเสียง และรายการวิทยุโทรทัศน์ สำหรับประชาชนทั่วไป ส่วนการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงหรือรายการวิทยุโทรทัศน์ที่มีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ก็สามารถสื่อสารแบบสองทางได้ โดยการให้จดหมายสอบถามปัญหาหรือข้อสงสัยจากบทเรียนต่าง ๆ ได้ เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบต่อเนื่อง โดยวิธีการเรียนแบบทางไกล (โกศล ชูช่วย, 2531) โดยสรุปกล่าวได้ว่า การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตจะเป็นในลักษณะการสื่อสารแบบสองทางและการสื่อสารแบบทางเดียวตามลำดับ

ลักษณะของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 ดังได้ศึกษามาครั้งนี้ สรุปได้ว่ามีแนวโน้มที่มีความสำคัญตามลักษณะงานการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญ 3 ลักษณะ คือ เด็กนักเรียน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ใช้สื่อการศึกษาที่ได้มีการจัดเตรียมไว้สำหรับบริการในทุกรูปแบบเพื่อรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ในสังคมแห่งข่าวสารข้อมูลเพื่อคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้โดยมีความสัมพันธ์อย่างกลมกลืนกับที่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐและเอกชนได้ดำเนินการจัดบริการด้านข่าวสารข้อมูลไว้ในรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างสมบูรณ์และกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นในลักษณะที่ครู อาจารย์ ใช้สื่อการศึกษาประกอบในการเรียนการสอนการให้การศึกษาหรือวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญใช้สื่อการศึกษานั้นประกอบการบรรยาย การฝึกอบรมหรือโดยสื่อการศึกษานั้นสามารถสื่อสารกับผู้รับได้โดยอัตโนมัติ เนื่องจากการจัดเตรียมไว้ทั้งในลักษณะการสื่อสารแบบสองทางและการสื่อสารแบบทางเดียว

3. แนวโน้มเกี่ยวกับประเภทสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ.

2552

3.1 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นสื่อการศึกษาประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ กล่าวได้ว่าสื่อการศึกษาที่เป็นหลักในการถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ นั้นใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก โดยเฉพาะในอนาคตประเทศไทย จะเข้าสู่ยุคของข่าวสารข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การสื่อสารจะครอบคลุมพื้นที่ในประเทศมากยิ่งขึ้น ผู้บริโภคจะมีความต้องการขอเสนอเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการตัดสินใจเพิ่มยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์สภาพการสื่อสารในอนาคตเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์จะพบว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มที่เด่นชัดในการเผยแพร่

เอกสารสิ่งพิมพ์จะขยายกว้างขึ้นในอนาคต ดังจะเห็นได้จากจำนวนหนังสือที่พิมพ์ภายในประเทศเพิ่มจาก 2,197 เรื่องในปี พ.ศ. 2519 เป็น 7,620 เรื่อง ในปี พ.ศ. 2529 การขยายเครือข่ายข่าวสารข้อมูลทางราชการ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มจาก 75 แห่งในปี 2515 เป็น 25,602 แห่งในปี 2531 การจัดห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ซึ่งในปี 2530 มี 485 แห่งทั่วประเทศ ทั้งนี้ไม่รวมห้องสมุดภายในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) นอกจากนี้ สิ่งพิมพ์ประเภทเอกสาร ตำราแบบเรียน วารสาร จุลสารต่าง ๆ ได้มีความตื่นตัวขึ้นมากในวงการเผยแพร่งานที่มีแนวโน้มว่าจะขยายตัวออกอย่างรวดเร็ว จึงนับว่าสอดคล้องกับประเด็นการวิจัยข้อนี้ที่ว่า การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่สุด

3.2 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มเป็นสื่อโสตทัศนศึกษา เป็นที่ยอมรับกับทั่วไปว่า สื่อโสตทัศนศึกษา มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษามากที่สุดด้วย ดังเห็นได้จากจุดเน้นของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 6 ข้อที่ 5 ได้กล่าวไว้ในประเด็นของการส่งเสริมพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยจะมีการส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อขยายและปรับปรุงการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นที่กว้างขวางยิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) กิจกรรมการใช้สื่อโสตทัศนศึกษานั้น มีทั้งการใช้เพื่อบริการข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อโสตทัศนศึกษาเพื่อฝึกทักษะความชำนาญและพัฒนาอาชีพ ตลอดจนการใช้เพื่อประกอบการสอน การบรรยายและฝึกอบรม การปรับปรุงหน่วยโสตทัศนศึกษา เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นนั้น ใช้สื่อโสตทัศนศึกษาออกไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจการงานของรัฐ เช่น การนำภาพยนตร์ สไลด์ ภาพนิ่ง เทปโทรทัศน์ การแสดง ห้องสมุดเคลื่อนที่ร่วมกับส่วนราชการในท้องถิ่นออกไปบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล ซึ่งนับเป็นการใช้สื่อโสตทัศนศึกษาที่จะมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปในอนาคต

3.3 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มเป็นสื่อประเภทสื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งนับว่าเป็นสื่อการศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุดอย่างหนึ่ง เพราะปัจจุบันสื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตลอดเวลาและในอนาคต จะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

1) สำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ พบว่า ครึ่งเรือนที่สมาชิกอ่านหนังสือพิมพ์เป็นประจำได้เพิ่มจากร้อยละ 19 ในปี พ.ศ. 2528 เป็นร้อยละ 34.5

ในปี พ.ศ. 2530 เฉพาะในช่วงเวลาเพียง 1 ปี จากปี 2529 เป็นปี 2530 อัตราการเพิ่มของคร่าวเรือนที่ผ่านหนังสือพิมพ์นอกเขตเทศบาลสูงถึงร้อยละ 94.1 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) จึงเป็นที่มั่นใจได้ว่าด้วยอัตราการรู้หนังสือของประเทศที่สูงขึ้น ความต้องการที่ทวีจำนวนการขยายเครือข่ายการจัดส่งและเผยแพร่ที่ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์จึงมีแนวโน้มความสำคัญอย่างมากที่จะเป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในอนาคต

2) ในส่วนของวิทยุกระจายเสียงนั้น ยังคงเป็นสื่อมวลชนที่แพร่หลายที่สุดในปี 2530 มีคร่าวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงในครอบครัวยังร้อยละ 70 ของคร่าวเรือนทั่วประเทศ ประชาชนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ฟังวิทยุกระจายเสียงทุกวัน และในปี พ.ศ. 2532 มีสถานีวิทยุกระจายเสียงได้รับอนุมัติให้ดำเนินการ 466 แห่งทั่วประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ในด้านของกรมการศึกษานอกโรงเรียนมีข้อช่วยในการให้การศึกษา ด้านวิทยุกระจายเสียงแก่กลุ่มเป้าหมายกว้างขวางขึ้น เนื่องจากมีสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา ซึ่งสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้เกือบทั่วประเทศ นอกจากนี้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคต่าง ๆ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดที่มีสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นของกรมประชาสัมพันธ์ ยังได้ผลิตรายการเพื่อส่งกระจายเสียงบริการประชาชนในรัศมีทำการของแต่ละสถานีอีกด้วย ซึ่งนับว่าการใช้วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการรับฟังรายการที่มีเนื้อหาทางด้านความรู้มากขึ้นในอนาคต (วิลาวรรณ รัตนเศรษฐากุล และประพันธ์ สุวิหาร, 2526) เพราะโดยปกติประชาชนให้ความสนใจในรายการวิทยุกระจายเสียงของท้องถิ่นอยู่แล้ว และประชาชนในชนบท ส่วนใหญ่มีวิทยุกระจายเสียงเกือบทุกหลังคาเรือน ดังกล่าวมาแล้ว การสอดแทรกข่าวสาร และสาระการพัฒนาในแง่มุมต่าง ๆ จึงเข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งนี้โดยเลือกใช้เวลาในการออกรายการที่เหมาะสม นอกจากนี้ความสนใจในรายการเพลง โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งซึ่งเป็นเพลงประเภทที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในชนบท เนื่องจากให้อารมณ์และความคล้อยตามได้ดียิ่งเมื่อนักร้องยอดนิยมและการทำเพลงที่ผสมผสานสาระให้เข้ากับความเป็นบันเทิง ก็จะเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นได้อีกวิธีหนึ่ง (สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาแห่งประเทศไทย, 2529) กล่าวโดยสรุปได้ว่าแนวโน้มการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงเพื่อเป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มความเป็นไปได้เป็นอย่างดีในอนาคต

3) สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่เป็นสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์ นั้น ได้รับความนิยมและอิทธิพลมากขึ้นตามลำดับ ในช่วงเวลาเพียง 4 ปี จากปี 2526-2530 มีอัตราเพิ่มของคร่าวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ ถึงร้อยละ 18 ในปี 2530

ร้อยละ 45 ของครัวเรือนภายในประเทศมีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์แม้แต่ในหมู่บ้านชนบทยากจน พบว่าเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์จะมาก่อนไฟฟ้า การวิจัยพบว่า ร้อยละ 62 ของหมู่บ้านที่สำรวจใช้แบตเตอรี่เพื่อต่อไฟใช้กับวิทยุโทรทัศน์ และจะนิยมไปรวมกลุ่มดูด้วยกัน ซึ่งส่งผลทำให้ชาวบ้านเป็นจำนวนมากได้รับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ แม้จะไม่มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ในครัวเรือนของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ทั้งนี้เนื่องจากวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง จึงเป็นสื่อการศึกษาที่มีคุณค่ายิ่ง ดังจะเห็นจากการที่รัฐบาลได้อนุมัติให้กรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เครือข่ายการศึกษาของราชการโดยเฉพาะ และในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการผลิตรายการเพื่อออกรายการทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 ช่อง 9 และช่อง 11 ซึ่งเป็นรายการสำหรับประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2532) นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์สีช่อง 3 ยังได้ซื้อเวลาจากสถานีท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ไว้ในเครือข่ายเพื่อกระจายการบันเทิงจากกรุงเทพมหานคร สู่ต่างจังหวัด นับว่าเป็นโอกาสอันดีที่การเผยแพร่ข่าวสารในระดับท้องถิ่นก็จะได้ข้อมูลที่ทันเหตุการณ์พร้อมกันทั่วทุกภูมิภาค (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย, 2529) จึงนับว่ากิจกรรมการศึกษาที่ดำเนินการทางวิทยุโทรทัศน์ กำลังมีความเจริญก้าวหน้ามาก และเป็นที่แน่ใจได้ว่าในอนาคตแนวโน้มการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาออกโรงเรียนจะมีความเป็นไปได้สูงมาก

กล่าวโดยสรุปแนวโน้มการใช้สื่อมวลชน เป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีความเป็นไปได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า ผู้นำชุมชนและประชาชนนอกเขตเทศบาลจะรับข่าวสารข้อมูลความรู้ทางการศึกษานอกโรงเรียนจากสื่อมวลชนและเรียงลำดับประเภทของสื่อมวลชนที่ใช้ 3 อันดับแรกคือ วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ตามลำดับ (ศิริรัตน์ ทิวะศิริ, 2531) กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงมีการเน้นหนักในการใช้สื่อมวลชนเพื่อดำเนินกิจกรรมการศึกษามวลชนอย่างกว้างขวาง และคาดว่าจะมีการจัดการศึกษามวลชนให้มากยิ่งขึ้น (เจริญผล สุวรรณโชติ, 2531) ดังนั้นจึงเป็นที่แน่ใจว่าอนาคตแนวโน้มการใช้สื่อมวลชนเพื่อเป็นสื่อการศึกษาสำหรับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน จะมีความเป็นไปได้สูงมาก

3.4 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นสื่อประเภทศูนย์ข่าวสารข้อมูลเพื่อการศึกษา คงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าข่าวสารข้อมูลมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาชนบท ถ้าข่าวสารข้อมูลไม่เพียงพอและไม่กระจายครอบคลุมทั่วถึงประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทด้วยแล้ว จะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

ปัจจุบันนี้รัฐบาลได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะพัฒนาชนบทในทุกด้าน ทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา การเกษตร และการประกอบอาชีพต่าง ๆ ความมั่นคงปลอดภัย การรวมกลุ่ม การพัฒนา องค์กรตำบล หมู่บ้าน ฯลฯ ในแต่ละสาขา หน่วยงานที่รับผิดชอบพยายามที่จะถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และสร้างทัศนคติที่เหมาะสมแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังนั้น ทุกหน่วยงานจำเป็นจะต้องให้ข่าวสารข้อมูลแก่ประชาชนโดยวิธีการต่าง ๆ ดังเช่น ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ-กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ โสตทัศนอุปกรณ์ สื่อบุคคล (สุนทร สุนันท์ชัย, 2529)

การจัดศูนย์ข่าวสารข้อมูลเพื่อการศึกษาเพื่อให้เป็นเครือข่ายและมีความยืดหยุ่น มีความจำเป็นและสำคัญมากในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนไม่ใช่แหล่งความรู้เพียงแห่งเดียวแต่จะมีแหล่งความรู้อื่น ๆ ที่ประชาชนสามารถจะแสวงหาความรู้ได้ โดยผู้เรียนจะเป็นบุคคลทุกเพศทุกวัย จึงต้องอาศัยสื่อการศึกษาที่เป็นแหล่งข่าวสาร ข้อมูล ซึ่งจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการขยายและพัฒนาห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีเครือข่ายที่ครอบคลุมทั่วประเทศ การพัฒนากลไกในการผลิตและการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลในระดับชุมชน การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในรูปของพิพิธภัณฑ์การศึกษาในระดับภาคและระดับจังหวัดและหน่วยเคลื่อนที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ความพยายามที่จะจัดตั้งแหล่งข่าวสารข้อมูล เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ห้องผ้าจำลอง พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนประเภทศูนย์ข่าวสารข้อมูลจะทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและมีแนวโน้มว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้ความต้องการข่าวสารข้อมูลมีเพิ่มสูงขึ้น การบริการเผยแพร่ข่าวสารของรัฐและเอกชนจะขยายกว้างเพิ่มขึ้นตามลำดับ

3.5 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นสื่อประเภทสื่อพื้นบ้าน การศึกษาแผนใหม่เริ่มมาเพื่อศตวรรษที่แล้ว แต่คนไทยส่วนมากไม่ได้เรียนหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่อยู่ต่างจังหวัดสมัยรุ่นคุณปู่คุณย่า พวกเรายังไม่ได้เรียนหนังสือกัน จะมาเรียนสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีการณรงค์เพื่อจัดการไม่รู้หนังสือ ฉะนั้นส่วนใหญ่ของสังคมไทยเราก็สอนโดยวิธีใช้สื่อพื้นบ้าน สื่อประเพณีที่มีอยู่ในนิทานบ้าง คำสอนของพระบ้าง อยู่ในประเพณีปฏิบัติบ้าง (วิชัย ตันศิริ, 2532) ความพยายามที่จะเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลไม่ได้มาในรูปของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพียงอย่างเดียว ได้มีความพยายามที่จะฟื้นฟูสื่อพื้นบ้าน เช่น หมอลำ มโนราห์ ลิเก ลำตัด เพลงขอ เพลงอีแซว ให้มาในรูปแบบใหม่ ๆ ผ่านเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย ทำให้ได้รับความนิยมและความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนซึ่งมีพื้นฐานความผูกพันอยู่เดิมแล้ว

ในปี 2532 ได้มีผู้วิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ในการนำสื่อพื้นบ้านของไทย มาใช้ประโยชน์ในการวางแผนการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทย ซึ่งได้คำตอบว่าประชาชนไทย ในชนบทยังขาดโอกาสทางการเรียนรู้อีกมาก และพอใจมากหากได้เรียนรู้โดยวิถีธรรมชาติของ สังคมไทย เช่น การเรียนหรือการรับข่าวสารข้อมูลจากวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ โดยเฉพาะสื่อบันเทิงชนิดต่าง ๆ โดยต้องการให้สื่อบันเทิงเหล่านั้นสอดแทรกความรู้ที่เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น จะทำให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองด้าน และสามารถที่จะจัดให้ เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ต่อเนื่องในรูปของการศึกษาตลอดชีวิตได้ (กล้า สมตระกูล, 2521) แต่การนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ยังไม่กว้างขวางนัก เช่น สมาคมวางแผนครอบครัว สมาคม พัฒนาประชาชนและชุมชน ได้ใช้สื่อประเภทลิเก ลำตัด เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ รณรงค์ให้ประชาชนไป ใช้บริการวางแผนครอบครัวและทำหมัน กรมการศึกษานอกโรงเรียนใช้สื่อพื้นบ้านประเภท ลิเก ลำตัด หมอลำ หนังตะลุง ในการประชาสัมพันธ์โครงการประชาสัมพันธ์ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้ หนังสือแห่งชาติ ชักจูงให้รู้ความสำคัญของการรู้หนังสือ และชักชวนให้อาสาสมัครสอนหนังสือให้แก่ผู้ ไม่รู้หนังสือ เป็นต้น

ในต่างประเทศมีการนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ในการศึกษานอกโรงเรียนอย่างได้ผล เช่น โครงการประชากรศึกษาในบาห์ลี และฟิลิปปินส์ ประเทศอินโดนีเซีย นำสื่อพื้นบ้านประเภทละคร มาใช้ในพิธีฉลองเทศกาลของท้องถิ่น ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจผู้ชมได้มาก ดังนั้น การนำความรู้ ต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมายโดยผ่านทางสื่อพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ ในลักษณะของการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนนั้น จึงมีความเป็นไปได้อย่างยิ่ง เพราะมีผู้รับผิดชอบในการจัดโดยตรง สามารถ ควบคุม จัดระบบ และใช้หลักการ "ซ้ำ ย้ำ เตือนและต่อเนื่อง" รวมทั้งการตรวจสอบ ติดตามผล ประเมินผลได้ (ศิริพรรณ สายหงษ์, 2531)

กล่าวได้ว่าสื่อพื้นบ้านมีแนวโน้มในการใช้เป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางต่อไปในอนาคต ตามที่ได้ทำการศึกษามา

3.6 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มเป็นสื่อการศึกษา ประเภทสื่อบุคคล แม้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปมากก็ตาม สื่อบุคคลก็ยังเป็นสื่อที่ สำคัญที่สุด เพราะพื้นฐานการสื่อความเข้าใจที่ละเอียดอ่อน สื่อบุคคลจะสื่อความหมายได้ดีกว่าสื่อ อื่น ๆ ดังนั้นแม้ว่าจะมีสื่ออย่างอื่นสมบูรณ์แล้วการจัดการศึกษาให้กับประชาชนก็ยังคงต้องใช้สื่อบุคคล มาเป็นสื่อกลางอยู่เสมอไป เช่น การสนทนา อภิปราย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน การเชิญเจ้าหน้าที่ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรในเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น (สุนทร สุนันท์ชัย, 2529)

ระบบการส่งข่าวสารข้อมูลในปัจจุบันนี้ ทางราชการได้ใช้สื่อที่เป็นบุคคลเป็นอันมาก เช่น ใช้เจ้าหน้าที่ประจำอยู่ในพื้นที่เป็นผู้ชี้แจงข่าวสารต่อประชาชน การจัดองค์กรหมู่บ้านก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะหาตัวแทนที่จะรับและแจ้งข่าวสารจากประชาชน เช่น ด้านสาธารณสุข ก็มีผู้สื่อข่าวสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน สาธารณสุขตำบล หรือสื่อบุคคลจากองค์กรต่าง ๆ เช่น เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกษตรตำบล พัฒนาการ ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการศึกษาในปัจจุบันมีครูอาสาสมัครของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นมาช่วยพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิดที่เป็นภูมิสำเนาของตนเอง เป็นแนวใหม่ของการพัฒนาชุมชนที่ได้รับความสำเร็จมาแล้วในบางประเทศ (ชลทิศย์ เอี่ยมสำอาดค์ , 2532) นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครการศึกษา ซึ่งเป็นประชาชนในหมู่บ้านที่ได้รับความไว้วางใจ และคัดเลือกให้เป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำด้านการศึกษาและกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น ในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนารูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทแบบพึ่งพาตนเองในระดับต่าง ๆ คือ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ซึ่งนอกเหนือจากอาสาสมัครที่เป็นประชาชนในหมู่บ้านแล้วยังมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลจาก 4 กระทรวงหลักที่มีอยู่ในพื้นที่ชนบท คือ เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล อามัย/แพทย์ประจำตำบล และครู ร่วมผสมผสานกันในการพัฒนาชนบท (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป) แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องการใช้สื่อบุคคลนี้ผู้เชี่ยวชาญบางท่านก็ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า สื่อบุคคลอาจจะมีข้อจำกัดเรื่องเวลา และเรื่องความเป็นอิสระของผู้เรียน คือ บุคคลอาจมีเวลาน้อยลงในการมาปฏิบัติงานในการเป็นวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ หรือเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนในเรื่องความเป็นอิสระของผู้เรียนในการที่ผู้เรียนต้องเผชิญหน้ากับครู อาจารย์ วิทยากรผู้ให้การอบรมผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องที่อยู่ในประเด็นทางด้านจิตวิทยาที่สามารถแก้ไขได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าสื่อบุคคลมีแนวโน้มเป็นสื่อการศึกษาที่สำคัญในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตอีกประเภทหนึ่งเช่นกัน

3.7 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มเป็นสื่อการศึกษาประเภทสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา

คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษานั้นนับเป็นก้าวใหม่ของวงการศึกษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนด้วยแล้วยังไม่มีการนำมาใช้ในการสื่อสารข้อมูลเพื่อการเรียนรู้สำหรับประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม คอมพิวเตอร์นับวันจะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของเรามากขึ้นทุกที จากการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ลงมาสู่โรงงานขนาดเล็ก และลงสู่สถานประกอบการขนาดเล็ก ขนาดย่อม และขนาดครัวเรือน ในวงการการศึกษาของประเทศที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม จึงได้มีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามามีใช้ในการ

เรียนการสอน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์มากสำหรับการจัดการศึกษาในทุกกระดับ แก่การนำไปสู่สังคมชนบทไทยจะยังมีข้อจำกัดประการสำคัญในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก็ได้มีการเริ่มจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ขึ้นที่กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน เพื่อส่งเสริมการวิจัยพัฒนาและนำไปสู่การผลิตเมื่อปี 2530 และระบบคอมพิวเตอร์คงจะต้องหลั่งไหลสู่เมืองต่าง ๆ และสู่ชนบทมากขึ้นในอนาคต (บัญญัติ บรรทัดฐาน, 2531) จึงกล่าวได้ว่า คอมพิวเตอร์มีแนวโน้มอย่างมากที่จะเป็นสื่อการศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในอนาคต อีกประการหนึ่งลักษณะการจัดการศึกษาออกโรงเรียนนั้นมีการจัดแบบการศึกษาทางไกล ซึ่งมีการพัฒนาระบบช่วยสอนและมีสื่อประสมประกอบด้วย เช่น สื่อเอกสารการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การถกปัญหา การทำแบบฝึกปฏิบัติ ฟิล์มสตริป และวิดีโอเทป ซึ่งในระยะแรกผู้เรียนจะทำแบบฝึกหัดประเมินผลตนเองก่อน ถ้าผ่านวัตถุประสงค์ก็เลยไปศึกษาบทเรียนต่อไปได้ ถ้าไม่ผ่านวัตถุประสงค์ใดก็ให้เลือกใช้สื่อที่จัดไว้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์นั้น ๆ เช่นอาจจะเลือกอ่านจากเอกสารการสอนหรือคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิดีโอเทป ฟิล์มสตริป หรือเลือกทำแบบฝึกหัดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การปฏิบัติของนักศึกษาหรือผู้เรียน เช่นนี้ เป็นวิธีการศึกษาที่ยังคงยึดหลักการศึกษาด้วยตนเอง (วินัย รังสิมันท์, 2533) โดยสรุปจึงกล่าวได้ว่า การใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษาออกโรงเรียนในอนาคตนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้อย่างมาก เนื่องจากหลักการและเหตุผลดังกล่าวมา

3.8 สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษาออกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นสื่อประเภทดาวเทียมเพื่อการศึกษา

การใช้ดาวเทียมเพื่อประโยชน์ในวงการการศึกษาของไทย โดยมีเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของประชาชนทั่วไปนั้นยังไม่ปรากฏ ในปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากดาวเทียมเพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดส่งสัญญาณภาพวิทยุโทรทัศน์จากต่างประเทศ ในเหตุการณ์สำคัญ ๆ มีการใช้ประโยชน์จากดาวเทียมประจำในการส่งสัญญาณภาพข่าวต่างประเทศเป็นประจำ ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ข่าวสารมากขึ้น ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป คือข่าวต่างประเทศผ่านดาวเทียม นอกจากนี้ก็มีการใช้ประโยชน์จากดาวเทียมเพื่อสำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์ และการพยากรณ์อากาศ เป็นต้น ในขณะที่ประเทศที่เจริญแล้วได้มีการใช้ประเทศจากดาวเทียมเพื่อการจัดการศึกษาอย่างได้ผลมาแล้ว และมีการเตรียมการล่วงหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีล่วงหน้าไปถึงศตวรรษที่ 21 (บัญญัติ บรรทัดฐาน, 2531) จึงทำให้แนวโน้มของการใช้ดาวเทียมเพื่อการศึกษาในการจัดการศึกษาของประเทศไทยมีความเป็นไปได้มากและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการจัดการศึกษาออกโรงเรียนในอนาคตต่อไป

4. แนวโน้มของรูปแบบการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552

4.1 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อทางไกล การจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยวิธีการใช้สื่อทางไกล เช่น การใช้บริการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย โดยการส่งสื่อแบบเรียนทางไปรษณีย์ การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง ซึ่งผู้เรียนจะมีอิสระเกี่ยวกับเวลา โดยศึกษาตามขั้นตอนในคู่มือ มีการสอนเสริมและการพบกลุ่ม สื่อการเรียนที่ใช้เรียนมีสื่อต่าง ๆ เช่น แบบเรียนหรือคู่มือผู้เรียน สื่อเสริมความรู้ โสตทัศนอุปกรณ์ (โกลบอล ชูช่วย, 2532) การใช้สื่อทางไกลดังกล่าวนี้เป็นการใช้สื่อการศึกษาในการจัดการศึกษาทางไกลเพื่อบริการการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนเอง จึงนับว่าสื่อทางไกลเป็นรูปแบบการใช้สื่อที่มีความสำคัญมากที่สุดในอนาคต ดังเห็นได้จากผลกระทบของรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิด นอกจากใช้เพื่อการเรียนของนักศึกษาแล้วยังเป็นการบริการความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งพบว่า มีประชาชนประมาณร้อยละ 29 ชมรายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สม้าเสมอ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2531) ดังนั้นแนวโน้มการใช้สื่อการศึกษาในรูปแบบของการใช้สื่อทางไกลสำหรับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต จึงมีความเป็นไปได้อย่างมากดังผลการวิจัยดังกล่าว

4.2 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อสำหรับประชาชนทั่วไป

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น มีกลุ่มเป้าหมายก็คือ ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ดังนั้นการจัดสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนก็จะเป็นสื่อการศึกษาที่เหมาะสมแก่ประชาชนทั่วไป เช่น สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์และหมายรวมถึงสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ด้วย เช่น วารสาร จุลสาร ภาพพิมพ์ แผ่นพับ แผ่นปลิว ภาพโฆษณา เป็นต้น วิทยุกระจายเสียง และหมายรวมถึงแถบบันทึกเสียงรายการต่าง ๆ ด้วย วิทยุโทรทัศน์และหมายรวมถึงแถบบันทึกภาพหรือเทปโทรทัศน์ด้วย นอกจากนี้ภาพยนตร์ประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ข่าว ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์ความรู้เฉพาะอย่างและความรู้ทั่วไป ก็นับว่าเป็นสื่อการศึกษาที่สำคัญสำหรับประชาชนทั่วไป ซึ่งนับว่ามีแนวโน้มที่สำคัญมากที่จะมีการใช้สื่อการศึกษาสำหรับประชาชนทั่วไปในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต

4.3 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อประสม แนวความคิดในการใช้สื่อประสมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งนับเป็นการใช้นวัตกรรมทางการศึกษา คือ การจัดการศึกษาทางไกล โดยการนำสื่อประสมมาใช้ในการ

จัดการเรียนการสอน สื่อที่นำมาใช้มีสื่อหลัก 3 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แบบเรียนหรือคู่มือผู้เรียน สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง และสื่อบุคคล ได้แก่ ครูประจำกลุ่ม และรวมถึงการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ประชาชน เช่น การสาธิตประกอบรายการ การแนะนำในการพบกลุ่ม การจัดมุมการเรียนรู้ในแหล่งความรู้ต่าง ๆ การทัศนศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสื่อเสริมประเภทสิ่งพิมพ์ วารสารต่าง ๆ สื่อโสตทัศนศึกษา เช่น แถบบันทึกเสียง สไลด์ประกอบคำบรรยาย ทั้งนี้ได้มีการปรับปรุงการใช้สื่อประสมเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้กับประชาชน โดยจัดสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์ และแถบบันทึกภาพ รวมทั้งการสอนเสริมในกิจกรรมการพบกลุ่ม (โกศล ชูช่วย, 2532) สื่อประสมจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาออกโรงเรียนเป็นอย่างมาก จึงกล่าวได้ว่าการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อประสมมีแนวโน้มเป็นไปได้มากในอนาคต

4.4 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อรายบุคคล

สื่อการสอนแบบรายบุคคลจะได้รับการออกแบบเป็นลักษณะบทเรียนแบบโปรแกรมเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นลักษณะสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นแบบเรียนหรือเป็นชุดการเรียนการสอนในลักษณะสื่อประสม เช่น สไลด์ชุดมีคำบรรยายประกอบ การใช้สื่อในรูปแบบนี้สามารถใช้ซ้ำได้หลาย ๆ ครั้งตามต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นการใช้สื่อโสตทัศนศึกษา ซึ่งตั้งระบบอัตโนมัติไว้หรือจะมีความสะดวกยิ่งขึ้นเมื่อใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาใช้เพราะสามารถใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากมาย และมีรูปแบบน่าสนใจ อาจเป็นเสียงเป็นกราฟิก มีภาพ มีสีสัน และมีในสิ่งที่ผู้สอนหลายคนไม่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้ใช้สื่อแบบรายบุคคลที่มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลที่ผู้สอนไม่สามารถเข้าไปอธิบายทีละคนได้ (สุกรี รอดโพธิ์ทอง, 2531) นอกจากนี้สื่อรายบุคคลยังสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของงานการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต ในเรื่องของปัจเจกชน ที่งานการศึกษานอกโรงเรียนจะมุ่งให้พัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา รู้จักการตัดสินใจเลือกสรรทางที่เหมาะสม เพื่อสื่อสารข่าวสารข้อมูล ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพและการพัฒนาสังคม พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ความสำนึก ทัศนคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัยที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ดังนั้น การผลิตสื่อสำหรับรายบุคคลจะเป็นการสนองรับจุดมุ่งหมายดังกล่าวมานี้ได้ จึงนับว่าแนวโน้มในการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อรายบุคคลนี้มีความสำคัญมาก

4.5 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อ

ตามหลักสูตร

ในประเด็นของสื่อตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนมีแนวโน้มความเป็นไปได้มากในอนาคต ตามหลักการและทฤษฎีทางการศึกษานั้น หลักสูตรจะนำหนังสือ ผู้สอนจะยึดหลักสูตรเป็นหลัก แล้วพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาในหลักสูตรนั้น ทางการศึกษานอกโรงเรียนจะมีหลักสูตรสายสามัญที่เทียบกับการศึกษาในระบบโรงเรียน และยังมีหลักสูตรสั้นจบในตัว การพิจารณาเรื่องสื่อสำหรับหลักสูตรจึงต้องเข้าใจ และจัดรูปแบบของสื่อให้เหมาะสมกับลักษณะวิชา เพื่อให้สนองตอบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น ๆ (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2530) ดังนั้นการใช้สื่อตามหลักสูตรก็ต้องพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญว่า กลุ่มเป้าหมายเรียนตามหลักสูตรสามัญแบบชั้นเรียน หรือเรียนจากสื่อมวลชน หรือกลุ่มเป้าหมายเรียนตามหลักสูตรระยะสั้น เป็นต้น จึงนับว่าการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อตามหลักสูตรนั้นมีแนวโน้มความเป็นไปได้มาก ดังผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมดังกล่าวมา

4.6 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบสื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มย่อย

ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น สื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มย่อยส่วนมากจะใช้กับการเรียนวิชาสามัญเป็นชั้นเรียนและการฝึกวิชาชีพแบบกึ่งชั้นเรียนเป็นสื่อการศึกษาที่ใช้ประกอบการสอนของครู ครูเป็นผู้ฝึก หรือปฏิบัติตามใบให้งานซึ่งครูเขียนขึ้นเอง เช่น ตำราประกอบอาหาร ตำราตัดเย็บเสื้อผ้า ใช้ประกอบการสอน อีกลักษณะหนึ่งเป็นสื่อการศึกษาวิชาชีพที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองจากคู่มือ หรือเอกสาร เป็นวิชาชีพที่ไม่ต้องการทักษะมากนัก หรือเป็นวิชาง่าย ๆ ที่ผู้เรียนสามารถเรียนและฝึกได้ด้วยตนเอง (เชียรศรี วิวิธศิริ, 2530) การผลิตสื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มย่อยยังรวมถึงการผลิตสื่อตามหลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายเป็นชั้นเรียนที่มีผู้เรียนไม่มากด้วยเช่นกัน โดยสรุปแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตในรูปแบบของสื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มย่อยมีแนวโน้มความเป็นไปได้มาก

4.7 การใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบของสื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่

สื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่นั้น ส่วนมากจะใช้กับการจัดกิจกรรมทางการศึกษาประเภทที่ไม่เป็นชั้นเรียน จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม และทุกระดับการศึกษา ไม่จำกัดเพศ วัย ฐานะ เช่น การจัดการศึกษาแบบมวลชน โดยใช้สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง แถบบันทึกเสียง วิทยุโทรทัศน์ แถบบันทึกภาพ ภาพยนตร์

หนังสือพิมพ์และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (เชียรศรี-วิจิตร, 2527) การจัดสื่อการศึกษาสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ มีการนำสื่อบันทึกประเภทสื่อการแสดงผล และสื่อพื้นบ้านเข้ามาใช้ด้วย การแสดงต่าง ๆ จะมีการแทรกการให้การศึกษาไปด้วย ในอนาคตนับว่าการนำสื่อต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในรูปแบบของการศึกษาสำหรับประชาชนกลุ่มใหญ่จะมีมากขึ้นตามลำดับ

5. แหล่งงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552

5.1 งบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนจะได้อมาจากงบประมาณของรัฐและเอกชน มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากตามลำดับในประเด็นงบประมาณที่ได้จากรัฐนั้นมีความสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ในเรื่อง นโยบายในการจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเรื่อง สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นหน่วยงานของรัฐ พิจารณาได้ว่าการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการเรื่องสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนนั้นพิจารณาจัดสรรให้ตามสังกัดของหน่วยงานระดับกรมในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ งบประมาณด้านสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่จึงจัดสรรให้กับกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นหน่วยงานระดับกอง มีหน้าที่ดำเนินการเรื่องสื่อการศึกษาโดยตรง นอกจากนั้นยังมีกองอื่น ๆ เช่น ศูนย์บริการเพื่อการศึกษาที่มีลักษณะงานที่ต้องรับการจัดสรรในเรื่องงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้านสื่อการศึกษาเช่นเดียวกัน จึงนับว่าแหล่งงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตนั้นยังคงเน้นงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้เป็นส่วนใหญ่

ส่วนในประเด็นของงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน จะได้อมาจากหน่วยงานหรือองค์กรเอกชนนั้น มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากเป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือองค์กรเอกชนได้เข้ามามีโอกาสในการจัดการศึกษาของประเทศชาติ นับว่าเป็นการระดมทรัพยากรที่มีค่าของประเทศเข้ามาใช้ให้คุ้มค่า ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับแนวคิดและยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ ในการบริหารและประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนในทศวรรษใหม่โดยการวางมาตรการที่จูงใจและระดมพลังจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคธุรกิจเอกชน สถานศึกษาเอกชน องค์กรหรือกลุ่มประชาชนจัดตั้งและชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

โดยสรุปแหล่งงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตนั้น มีงบประมาณจากระบบราชการเป็นหลัก และจะมีการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานองค์กรด้านเอกชนให้เข้ามาร่วมรับภาระการดำเนินงานให้มากขึ้น

5.2 ระดับของหน่วยงานที่ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อบริหารกิจการสื่อ การศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มว่าควรจัดให้กับหน่วยงานในระดับต่าง ๆ มาก ตามลำดับ คือ หน่วยงานระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และหน่วยงานในส่วนกลาง

ทั้งนี้พิจารณาได้ว่า อันดับความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่ง เป็นหน่วยงานในระดับ ท้องถิ่นที่ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการบริหารกิจการสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษา นอกโรงเรียนในอนาคต นับว่าสอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ที่จะกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการทางด้านการศึกษานอกโรงเรียนลงไปสู่ระดับท้องถิ่น ให้มากที่สุด อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยการกระจายอำนาจในการพัฒนาวิชาการ และเสริมสมรรถนะให้หน่วยงานในระดับปฏิบัติให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนตลอดจนพัฒนาวิชาการในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาที่สนองความต้องการในระดับท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

ระดับหน่วยงานที่ควรได้รับการจัดสรรงบประมาณที่มีความสำคัญมากรองลงมา ได้แก่ หน่วยงานในระดับภูมิภาค ซึ่งนับว่ายังมีความจำเป็นที่ต้องมีหน่วยงานในระดับภูมิภาคอันเป็น การแบ่งเบาภารกิจการดำเนินงานจากส่วนกลาง ดังเช่น มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคประจำ อยู่ทั้ง 5 ภาค รวม 5 ศูนย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์วิชาการกระจายอยู่ทั่วประเทศ จะมีหน้าที่ผลิตสื่อ ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น (นิมฟ์ใจ สุทธิสุรศักดิ์, 2532)

สำหรับหน่วยงานที่ควรได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการบริหารกิจการ สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีความสำคัญมากเป็นลำดับสุดท้ายคือ หน่วยงานใน ส่วนกลาง ซึ่งเป็นสถานที่ปัจจุบันนี้เป็นหน่วยงานในระดับที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนิน งานบริหารกิจการสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนมากที่สุด ได้แก่ กอง หรือศูนย์ที่มี ฐานะเทียบเท่ากอง ในกรมการศึกษานอกโรงเรียนมีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตสื่อ การศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน โดยเน้นที่กลุ่มเป้าหมายต่างกัน (นิมฟ์ใจ สุทธิสุรศักดิ์, 2532) เช่น ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์บริภัณฑ์เพื่อการศึกษา กองพัฒนาการศึกษานอก โรงเรียน รวมทั้งกองปฏิบัติการ และหน่วยศึกษานิเทศก์ ซึ่งต่างก็ต้องเสนอขอจัดตั้งงบประมาณเพื่อ บริหารกิจการสื่อการศึกษาในแต่ละหน่วยงานแยกจากกันซึ่งอาจจะมียุทธศาสตร์เดียวในการใช้แตกต่างกัน ออกไป

โดยสรุปแนวโน้มของการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการบริหารกิจการสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต มีความเป็นไปได้มากที่จะจัดสรรให้กับหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และหน่วยงานในส่วนกลาง ตามผลการวิจัยและข้อมูลสนับสนุนที่ได้ศึกษาและอภิปรายดังกล่าวมา

6. ระบบการผลิต การบริการ การเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552

6.1 หน่วยงานรับผิดชอบการผลิต การบริการ การเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มเป็นไปได้มากที่จะดำเนินงานในหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และแนวโน้มความเป็นไปได้มากกรองลงมาคือ การดำเนินงานเป็นหน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน พิจารณาได้ว่า หน่วยงานทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เช่น หน่วยงานด้านการเกษตร สาธารณสุข เป็นต้น หน่วยงานต่าง ๆ นี้มีสื่อการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่เช่นกัน จึงทำให้หน่วยงานดังกล่าวมีระบบการผลิต การบริการ และการเก็บรักษาสื่อการศึกษาอยู่ด้วย ดังนั้นแนวโน้มของการมีระบบการผลิต การบริการและการเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน จึงมีความเป็นไปได้มากดังผลการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตามแนวโน้มที่ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบการผลิต การบริการ การเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนจะเป็นหน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีความสำคัญรองลงมานั้น ก็มีความเป็นไปได้มากเช่นเดียวกัน ทั้งนี้พิจารณาได้ว่ากรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานดำเนินการเรื่องการจัดการศึกษานอกโรงเรียน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิต การบริการ และการเก็บรักษาอยู่ในสังกัดแล้ว เป็นการสะดวกที่จะพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับสื่อการศึกษาซึ่งไม่เน้นเฉพาะเจาะจงลงไปในระยะเยียดเฉพาะ เช่นด้านการเกษตร การสาธารณสุข หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนนี้ก็จะสามารถดำเนินการไปได้ด้วยความสะดวกและคล่องตัว จึงนับว่าแนวโน้มความเป็นไปได้ของหน่วยงานรับผิดชอบสื่อการศึกษา สำหรับการศึกษานอกโรงเรียนทั้งสองลักษณะจึงมีความเป็นไปได้มากในการวิจัยครั้งนี้

6.2 ระดับของหน่วยงานผลิต บริการ และเก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ปรากฏว่า แนวโน้มการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าวในระดับจังหวัด ระดับภาค/เขต ระดับกอง/ศูนย์ ระดับกรม และระดับอำเภอ มีความเป็นไปได้มากตามลำดับ พิจารณาได้ว่าแนวโน้มการจัดหน่วยงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และหน่วยงานในส่วนกลางมีความสำคัญตามลำดับ ซึ่งอนาคตของการจัดการศึกษาไทยนั้นเน้นการกระจายอำนาจในการบริหารงานสู่

ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532) ดังนั้นการจัดดำเนินการผลิต บริการ เก็บรักษาสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในระดับ จังหวัด ระดับภาคหรือเขต และระดับอำเภอ นับว่าเป็นการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการตามนัยดังกล่าว ซึ่งเป็นการสอดคล้องกัน ส่วนแนวโน้มของการดำเนินการผลิต บริหาร และเก็บรักษาสื่อการศึกษาในหน่วยงานระดับกองหรือศูนย์ และระดับกรม นั้นนับว่าเป็นการดำเนินการในหน่วยงานในระดับส่วนกลาง ซึ่งยังมีความเป็นไปได้สูงเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ก็เป็นแนวทางซึ่งมีการดำเนินงานในลักษณะการสร้างหน่วยงานระดับสูงที่สำคัญ ๆ ตามลักษณะธรรมชาติของงาน เช่น การดำเนินการสร้างศูนย์ผลิตรายการทางด้านสื่อมวลชนเพื่อการศึกษา ซึ่งจะต้องมีความพร้อมทางด้านรายละเอียดในธรรมชาติของงานเฉพาะด้าน เป็นต้น จึงนับว่าแนวโน้มการจัดหน่วยงานสำหรับผลิต บริการ และจัดเก็บรักษาสื่อการศึกษาในหน่วยงานระดับต่าง ๆ ดังกล่าวมามีแนวโน้มความเป็นไปได้มากตามผลการวิจัยครั้งนี้

6.3 ระบบและวิธีการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ปรากฏว่ามีแนวโน้มความเป็นไปได้มากในการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับใช้เป็นต้นฉบับ เพื่อเผยแพร่หรือสำเนาเพิ่มเติมให้เพียงพอตามความต้องการของหน่วยงานที่ต้องการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน และวิธีการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนตามความต้องการใช้ของหน่วยงานระดับต่าง ๆ

จากผลการวิเคราะห์ระบบและวิธีการผลิตสื่อการศึกษาตามข้อความดังกล่าวมานี้ พบว่า วิธีการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนนั้นมีวิธีการผลิตได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากลักษณะงานการศึกษานอกโรงเรียนมีการใช้สื่อการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาในประเด็นลักษณะการใช้และรูปแบบของการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนไปพร้อมกัน ซึ่งผลการวิจัยก็สอดคล้องและสนับสนุนเรื่องระบบและวิธีการผลิตสื่อการศึกษาในประเด็นนี้ด้วย กล่าวคือ สื่อการศึกษาบางลักษณะที่ผลิตขึ้นใช้สำหรับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหญ่ เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์เกี่ยวกับการเกษตร เมื่อหน่วยปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนในระดับท้องถิ่น หรือระดับภูมิภาค สามารถนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มย่อยได้อย่างมีความเหมาะสม ก็สามารถจะสำเนารายการต่าง ๆ ไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ แต่ในบางกรณีหน่วยปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนในระดับท้องถิ่นหรือระดับภูมิภาคประสงค์จะผลิตรายการขึ้นใช้เฉพาะตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ในท้องถิ่นของตนเป็นส่วนย่อย ซึ่งรายการอาจมีเนื้อหาความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของท้องถิ่นก็ย่อมดำเนินการได้ตามความเหมาะสม ดังนั้น

จึงกล่าวได้ว่า ระบบและวิธีการผลิตสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนนั้น สามารถดำเนินการได้ทุกวิถีตามผลการวิจัยที่กล่าวมา

6.4 การจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน มีแนวโน้มความเป็นไปได้มากในการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนรวมกันและมีแนวโน้มความเป็นไปได้มากเช่นกัน ในกรณีที่ว่าไม่ควรจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาเป็นหน่วยงานเฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษานอกโรงเรียนแยกจากกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าว พิจารณาได้ว่า แนวโน้มการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตเป็นการจัดตั้งหน่วยงานดำเนินการเกี่ยวกับสื่อการศึกษา โดยทั่วไปไม่จำกัดว่าเป็นหน่วยงานเฉพาะด้านการศึกษา ในระบบโรงเรียน หรือเป็นหน่วยงานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่เป็นหน่วยงานด้านสื่อการศึกษาสามารถจัดระบบการดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการทางการศึกษาของประเทศชาติได้ทุกประเภท ทุกระดับ โดยสรุปกล่าวได้ว่า แนวโน้มการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาในอนาคต มีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในอนาคตประเด็นที่ว่าจัดการศึกษาให้มีความสัมพันธ์ ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532)

กล่าวได้ว่า ผลการวิจัยเรื่อง แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่พบในครั้งนี้นี้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงและสภาพข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่แสดงว่าเป็นแนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต นอกจากนี้พบว่า มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ดังต่อไปนี้

ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2533) ปรากฏว่า แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2552 ที่พบในการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนในด้านหลักการการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต การให้บริการข่าวสารข้อมูล และทักษะในการประกอบอาชีพ โดยมีมาตรการในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ คือ

ด้านการศึกษาระดับพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง มีมาตรการส่งเสริมให้มีศูนย์การเรียนรู้ ในสถานศึกษา ห้องสมุดประชาชน และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โดยบริการสื่อแนะแนวและ ข่าวสารข้อมูลแก่ผู้รับบริการการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งประชาชนทั่วไปเพื่อการสนับสนุน กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง อันเป็นพื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิต โดยจัดสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ เหมาะสมกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จัดให้มีบุคลากรประจำและอาสาสมัครเป็นผู้ดำเนินการ ศูนย์การเรียนรู้ และจัดระบบดำเนินงานให้เป็นเครือข่ายเพื่อสามารถเชื่อมโยงและให้บริการแก่ กลุ่มผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับแนวโน้มในการจัดศูนย์ข่าวสารข้อมูลในการ วิจัยครั้งนี้

นอกจากที่กล่าวมายังมีมาตรการในการประสานความร่วมมือ และการใช้ทรัพยากร ร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชน ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับ โดยสนับสนุนให้บุคคล ท้องถิ่น และชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้ เกิดการแสวงหาแนวทางระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาจัดการศึกษานอกโรงเรียนอย่างมี ประสิทธิภาพ

ด้านการศึกษาเพื่อบริการข่าวสารข้อมูล มีนโยบายเร่งสนับสนุนให้ประชาชน สามารถใช้ประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ การ พัฒนาชุมชนและสังคมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการพัฒนาเนื้อหา ระบบ เผยแพร่และการกระจายการให้ข่าวสารข้อมูลให้ออกไปทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมาตรการ ให้เพิ่มปริมาณและคุณภาพ สื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุ- โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ให้สามารถบริการประชาชนได้ อย่างกว้างขวาง โดยมีการวางแผนการผลิตอย่างมีระบบที่ชัดเจน และพัฒนาศักยภาพของหน่วย งานผลิตและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการที่สามารถส่งผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างทันเหตุการณ์ และความจำเป็นของประเทศ โดยประสาน ความร่วมมือในการผลิต จัดหาระบบ จัดระบบข่าวสารข้อมูลและการเผยแพร่จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ในประเด็นของแนวโน้ม ด้านนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคต ที่ว่ารัฐจะจัดบริการ การศึกษา อบรมให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง และการ กระจายอำนาจในการบริหารกิจการสื่อการศึกษาให้กับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ เอกชน และชุมชนในทุกระดับทั้งส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และในส่วนกลาง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของ
โรงเรียนในด้านอื่น ๆ อีกโดยสังเขป เช่น ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งมีนโยบายเร่งรัดให้มี
ระบบเครือข่ายในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพ
ของชุมชนที่จะเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม และการใช้ทรัพยากรในการให้การศึกษา ระหว่าง
หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งมีมาตรการให้แสวงหา
แนวทาง รวมทั้งระดมสรรพพลังจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกระดับ ตั้งแต่ชุมชน ตำบล
อำเภอ และจังหวัด เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นอกจากความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนในอนาคตดังได้กล่าว
มาแล้ว แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ยังมีความ
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นโยบาย และมาตรการในการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการ
ศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งมีนโยบายและมาตรการที่สอดคล้องกับผลการ
วิจัยในประเด็นต่อไปนี้

ความสอดคล้องในด้านนโยบายการเร่งกระจายโอกาสทางการศึกษา ทุกระดับและ
ประเภทการศึกษาอย่างกว้างขวางและเป็นธรรมแก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคมโดยมีมาตรการ
สำคัญ คือ ขยายบริการการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในชนบท
ห่างไกล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นของนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษา
นอกรโรงเรียนที่จะจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และ
กระจายอำนาจในการบริหารจัดการจัดการสื่อการศึกษาให้ลงสู่ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น ทั้งภาครัฐ
และเอกชน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นรูปแบบการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษา
นอกรโรงเรียนทุกรูปแบบ คือ การใช้สื่อทางไกล สื่อประสม สื่อสำหรับประชาชนทั่วไป สื่อสำหรับ
รายบุคคล สื่อตามหลักสูตร สื่อสำหรับประชาชนกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ อีกประการหนึ่งด้วย

ความสอดคล้องด้านนโยบายในการเร่งจัดการศึกษาให้มีลักษณะเป็นเครือข่าย
การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายในรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของ
บุคคล ชุมชน และสังคม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีมาตรการสำคัญ
คือ ส่งเสริมการให้บริการความรู้ โดยผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวิทยุกระจายเสียง วิทยุ-
โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่อทางไกล เพื่อกระจายองค์ความรู้ไปสู่ประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่ง
สอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นของ ลักษณะการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกรโรงเรียน
ให้มีความยืดหยุ่น หลากหลายในรูปแบบและวิธีการ คือบริการข่าวสารข้อมูล เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญ

การประกอบอาชีพ และประกอบการสอนการบรรยาย การฝึกอบรม ประชาชนสามารถใช้สื่อได้เอง ครูผู้สอน วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญใช้สื่อเพื่อบริการความรู้ โดยมีสื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมวลชน และมีการใช้สื่อในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น สื่อทางไกล สื่อประสมและรูปแบบอื่น ๆ ดังรายละเอียดตามผลการวิจัยครั้งนี้

ความสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมให้หน่วยงานการศึกษาในส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่นและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและส่งเสริมให้ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นของนโยบายเกี่ยวกับสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนที่รัฐจะจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการศึกษาในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีแหล่งงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษาเป็นองค์กรของรัฐและเอกชนในทุกๆระดับ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และในส่วนกลาง

จากความสอดคล้องของผลการวิจัยกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ดังกล่าวมาโดยสรุป นับว่าสนับสนุนผลการวิจัยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าพิจารณาถ่วงน้ำหนักไปถึงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับต่อ ๆ ไป จนถึงปี พ.ศ. 2552 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และพิจารณาแนวทางการจัดการศึกษาในอนาคต ซึ่งมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 เป็นหลักแล้วสามารถกล่าวได้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับหลักของการจัดการศึกษาและแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษาในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532) อาทิ การจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง เพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ การจัดการความรู้และวัฒนธรรมสมัยใหม่กับความรู้และวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักการจัดการศึกษาสำหรับอนาคตและมีแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษาที่สำคัญ อาทิ การจัดโครงสร้างของระบบการศึกษา ในลักษณะที่ยืดหยุ่นและเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความพร้อมได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและตลอดชีวิต โดยที่บุคคลนั้นสามารถเลือกวิถีศึกษาและแหล่งความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพและความสามารถของตนเองได้ มีการประสานสัมพันธ์กันทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน สนับสนุนซึ่งกันและกันมากกว่าจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด การจัดโครงสร้างของระบบการศึกษาที่เป็นเครือข่ายการเรียนรู้จะช่วยส่งผ่านและถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ จากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้รับบริการได้ต่อเนื่อง การจัดหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพและการส่งเสริมให้

บุคคลสนใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ตลอดจนองค์กรท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ การระดมและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาเสียใหม่ ระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถานประกอบการต่าง ๆ ตลอดจนผู้รับบริการการศึกษา โดยให้ เอกชนและชุมชนรับภาระในการจัดหาทรัพยากรและให้บริการการศึกษาในสัดส่วนที่สูงขึ้น ซึ่งประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้เป็นที่แน่ใจได้ว่า แนวโน้มของสื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในปี พ.ศ. 2552 ตามผลการวิจัยในครั้งนี้มีโอกาสมุ่งไปได้อย่างสูงมากดังกล่าวนมา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน

1. ควรมีการวางแผนระยะยาว และแผนปฏิบัติการสำหรับการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวกับสื่อการศึกษา ตั้งแต่ระดับชาติในส่วนกลาง ระดับภูมิภาคและท้องถิ่น โดยเน้นการบริการข่าวสารข้อมูลของภาครัฐบาลและให้ภาคองค์กรเอกชนเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมมากขึ้น ตามลำดับ
2. ควรใช้สื่อการศึกษาในลักษณะของการให้บริการข่าวสารข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน การเพิ่มทักษะหรือความชำนาญในการประกอบอาชีพของประชาชน โดยให้ประชาชนสามารถใช้สื่อการศึกษาได้ด้วยตนเอง และให้ครู วิทยากร เป็นผู้ใช้ในการประกอบการเรียนการสอน การบรรยาย การฝึกอบรม ในลักษณะการสื่อสารสองทาง เป็นส่วนใหญ่
3. ควรใช้สื่อการศึกษาประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนศึกษา สื่อมวลชน การจัดศูนย์ข่าวสารข้อมูล สื่อพินบ้าน สื่อบุคคล คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา และดาวเทียมเพื่อการศึกษา เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน ในลักษณะของสื่อทางไกล สื่อประสม สื่อสำหรับประชาชนทั่วไป ในกลุ่มเป้าหมายเป็นที่ เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่

4. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณในการจัดหาสื่อการศึกษา สำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อการศึกษาในระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่น ระดมการใช้ทรัพยากรจากองค์กรต่าง ๆ และเอ็กซนให้เข้ามามีบทบาทร่วมรับผิดชอบให้มากขึ้น

5. หน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับสื่อการศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานด้านสื่อการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น

การผลิตสื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหญ่หรือประชาชนทั่วไป ควรผลิตต้นฉบับในส่วนกลาง และควรผลิตสื่อสำหรับกลุ่มเป้าหมายย่อยในหน่วยงานระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในลักษณะศึกษาความต้องการของประชาชนโดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชา กับรูปแบบ ประเภท และลักษณะการใช้สื่อการศึกษาซึ่งกลุ่มประชากรซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียนต้องการเพื่อเป็นการสนับสนุน และยืนยันการใช้สื่อการศึกษาสำหรับการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตต่อไป

2. การวิจัยที่ใช้วิธีการแบบเทคนิคเดลฟาย ในขั้นตอนใช้แบบสอบถามปลายเปิด ควรมีกรอบคำถาม จำกัดความให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ใช้เป็นข้อกำหนดในการตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวกในการสรุปประเด็นเป็นข้อคำถามชุดต่อไป

